

Opinnäytetyö (AMK)
Hoitotyön koulutusohjelma
Kätilötyön suuntautumisvaihtoehto
2013

Tiia Koskinen, Krista Suonpää & Päivi Talja

HOITOTYÖN OPETTAJIEN VALMIUDET OPISKELIJOIDEN EETTISEN OSAAMISEN TUKEMISEEN

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma | Kätilötyön suuntautumisvaihtoehto

12/2013 | 33+4

Mari Berglund

Tiia Koskinen, Krista Suonpää & Päivi Talja

HOITOTYÖN OPETTAJIEN VALMIUDET OPISKELIJOIDEN EETTISEN OSAAMISEN TUKEMISEEN

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää hoitotyön opettajien kokemuksia siitä, millaiset valmiudet heillä on tukea ja ohjata opiskelijoita eettisissä ongelmatilanteissa ja opiskelijoiden eettisen osaamisen kehittymisessä. Tavoitteena oli saada opettajien ohjausvalmiuksista mahdollisimman kattava kuvaus. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena suomalaisessa ammattikorkeakoulussa kuutta hoitotyön opettajaa haastatteleamalla. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Opinnäytetyö on osa kolmivuotista INEC (Increasing Ethical Competence in Midwifery Education and Practice) – projektia, jonka yhteistyökumppaneina on sairaaloita ja oppilaitoksia Suomesta, Virossa ja Sveitsistä. Projektin tarkoituksena on kartoittaa eettisen osaamisen nykytilaa ja sitä miten sen kehittymistä tuetaan. Tavoitteena on muun muassa taata opettajien ja opiskelijoiden jatkuva kehitys omalla erikoisalallaan, sekä kasvattaa opiskelijoiden varmuutta kohdata erilaisia eettisiä kysymyksiä. Tulosten perusteella pyritään kehittämään uusia työkaluja sekä toimintamalleja eettisen osaamisen tukemiseksi.

Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan sanoa, että hoitotyön opettajilla on suhteellisen hyvät opiskelijaohjausvalmiudet opiskelijan eettisen osaamisen tukemiseksi. Yksin opettajaopinnot eivät kuitenkaan takaa riittävän hyviä valmiuksia vaan ne kehittyvät työkokemuksen myötä. Opettajilla on käytössään monipuolisesti välineitä eettisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi. He kokevat kuitenkin, että vaikutusmahdollisuudet erityisesti käytännön harjoittelun aikana ilmenevien eettisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen ovat vähäiset.

Jotta opettajat pystyisivät vastaamaan hoitoalan muuttuviin tarpeisiin, kaipaisivat he osaamisensa tueksi lisäkoulutusta ja yhteisten toimintamallien luomista. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että etiikan osuus huomioitaisiin jokaisessa opintojaksossa läpi koulutuksen, jotta voitaisiin taata opiskelijoiden eettisen osaamisen kehittyminen.

ASIASANAT:

Hoitotyö, etiikka, eettinen osaaminen, opiskelijaohjaus, hoitotyön opettaja, kokemukset, valmiudet, tuki, INEC

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Nursing | Midwifery

12/2013 | 33+4

Mari Berglund

Tiia Koskinen, Krista Suonpää & Päivi Talja

THE ABILITY OF NURSING TEACHERS TO SUPPORT THE ETHICAL COMPETENCE OF STUDENTS

Purpose of this thesis was to find out nursing teachers' experiences on what kind of ability they have to support and instruct students in ethical problem situations and students' development of ethical competence. The aim was to get as comprehensive description as possible of the instruct ability of the teachers. The thesis was carried out as a qualitative study by interviewing six nursing teachers in Finnish University of Applied Science. The data was analysed with content analysis.

The thesis is a part of three-year INEC (Increasing Ethical Competence in Midwifery Education and Practice) –project. Project has hospitals and schools from Finland, Estonia and Switzerland as partners. The purpose of the project is to figure out the current state of ethical competence and how its development is supported. The aim among other things is to assure teachers' and students' continuous development in their own special field and also to increase students' confidence to confront different ethical problems. With the results of the research new tools and operational models will be developed to support ethical competence.

Based on the results can be said that the ability of nursing teachers to support students ethical competence is relatively good. Teacher studies alone don't guarantee abilities that are good enough, they evolve with work experience. Teachers have diverse tools to solve ethical problems. However teachers feel that their possibilities to affect ethical problem situations that occur especially in practical training are remote.

So that teachers could react to the nursing field's changing needs they wish further education and mutual operational models to support their own skills. Special attention should be paid on that ethic's role was noticed in every study module throughout the education so that the development of students' ethical competence can be guaranteed.

KEYWORDS:

nursing, ethics, ethical competence, student guidance, nursing teacher, experiences, ability, support, INEC

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 EETTISEN OSAAMISEN KEHITTÄMISEN HAASTEET	7
2.1 Opettajaan kohdistuvat odotukset	7
2.2 Opiskelijaohjaus	8
2.3 Etiikan opetus	9
2.4 Opetuksen haasteet	10
2.5 Kohti parempaa eettistä osaamista	10
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN	13
5 TUTKIMUSTULOKSET	16
5.1 Kokemusperäinen taito	16
5.2 Ongelmatilanteisiin vaikuttaminen	18
5.3 Opiskelijoiden kohtaamat eettiset ongelmatilanteet	19
5.4 Opetus- ja ohjausvälineet	20
5.5 Etiikan opetus	22
5.6 Kehitysideat	23
6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	25
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	28
LÄHTEET	32

LIITTEET

- Liite 1. Saatekirje
- Liite 2. Suostumus tutkimukseen
- Liite 3. Haastattelurunko
- Liite 4. Esimerkki sisällönanalyysistä

1 JOHDANTO

Etiikka on keskeinen hoitotyön koulutuksen osa-alue. Hoitotyön opiskelija tulee valmistuttuaan toimimaan terveydenhuollon ammattihenkilönä, joten opiskelijan on omaksuttava eettinen toimintatapa koulutuksensa aikana. Opiskelijoilla on oltava korkeatasoinen eettisen osaamisen pohja, jonka perusteella toimia terveyden edistämisen hyväksi. Koulutuksen tarkoituksena on varmistaa opiskelijoiden riittävä eettinen ja yhteiskuntavastuullinen osaaminen. (Turun ammatti-korkeakoulu 2010.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää hoitotyön opettajien kokemuksia siitä millaiset valmiudet heillä on tukea ja ohjata opiskelijoita eettisissä ongelmatilanteissa ja opiskelijoiden eettisen osaamisen kehittymisessä. Opinnäytetyö on osa kolmivuotista INEC (Increasing Ethical Competence in Midwifery Education and Practice) - projektia. INEC on kansainvälinen yhteistyöprojekti, jonka yhteistyökumppaneina on sairaaloita ja oppilaitoksia Suomesta, Virosta ja Sveitsistä. (INEC 2013, 13).

Eettinen kompetenssi tarkoittaa kykyä huomata työn eettisiä ongelmia, ratkaista niitä ja toimia eettisesti oikein. Kätilötyön haasteena on erityisesti koko perheen huomioiminen päätöksenteossa ja tehtyjen päätösten pitkäkestoisten vaikutusten ymmärtäminen. Projektin tavoitteena on muun muassa taata opettajien ja opiskelijoiden jatkuva kehitys omalla erikoisalallaan, sekä kasvattaa opiskelijoiden varmuutta kohdata erilaisia eettisiä kysymyksiä. (INEC 2013, 7, 12-13.) Tarkoituksena on kartoittaa kätilöiden, hoitotyön opettajien sekä opiskelijoiden eettisen osaamisen nykytilaa ja sitä miten sen kehittymistä tuetaan (INEC 2013). Saatujen tulosten perusteella pyritään kehittämään uusia työkaluja ja toimintamalleja eettisen osaamisen tueksi (INEC 2013, 15).

Tutkimukset ovat osoittaneet eettisten ongelmien määrän olevan kasvussa hoitotyön eri alueilla (mm. Matala 1999, Romppanen 2008, Katajisto ym. 2010, 32). Ongelmat ovat myös muuttuneet aiempaa moniulotteisemmiksi. Tämä luo uudenlaisia haasteita nykypäivän hoitotyöhön. (Katajisto ym. 2010, 32.) Kätilö-

työssä haasteiksi ovat muodostuneet muun muassa raskaudenkeskeytykset, kehittynyt sikiödiagnostiikka ja lapsettomuushoidot (Suomen kättilöliitto ry 2004, 6-7).

Eettisten ongelmien määrän kasvusta, eettisistä ongelmista hoitotyössä ja etiikan opetuksesta hoitotyön alalla on löydettävissä tutkimustietoa, mutta varsinaiseen opinnäytetyön aiheeseen tarkasti liittyvää tutkittua tietoa on olemassa vain niukasti. Opinnäytetyön tavoitteena onkin luoda mahdollisimman kattava kuvaus hoitotyön opettajien opiskelijaohjausvalmiuksista eettisissä ongelmatilanteissa ja eettisen osaamisen tukemisessa.

2 EETTISEN OSAAMISEN KEHITTÄMISEN HAASTEET

Etiikka on yksilön henkilökohtaista, omien arvojen ja motiivien muokkaamaa käsitystä oikeasta ja väärästä (Repo 2009, 37). Etiikkaa voidaan pitää myös eräänlaisena oman aikansa kuvana, koska se heijastaa aina kunkin ajanjakson keskeistä arvomaailmaa. Kulttuuritaustat vaikuttavat nekin kunkin yksilön käsitykseen oikeasta ja väärästä. (Uusikylä 2002, 12-15.)

Eettisellä osaamisella hoitotyössä tarkoitetaan yksilön kykyä tunnistaa eettisiä ongelmia käytännön hoitotyössä ja ratkaista niitä itsenäisesti perustaen ratkaisunsa tutkittuun tietoon ja olemassa oleviin ohjeistuksiin (Leino-Kilpi & Välimäki 2012, 345). Yksinomaan koulutus ei ole tae eettisestä osaamisesta, vaan jokainen yksilö tekee eettiset valintansa oman kokemus- ja arvomaailmansa perusteella. Eettiseen toimintaan liittyy aina tietoinen, pohdinnan jälkeen syntynyt päätös oikeaksi koetusta toiminnasta. (Kivimäki 2012.)

Eettisen ongelman eteen joudutaan kahden tai useamman eettisen periaatteen ollessa ristiriidassa: tällöin ei tiedetä millainen toiminta on oikein käsillä olevassa tilanteessa. Ongelmia syntyy myös, jos eettisten periaatteiden noudattamiselle syntyy esteitä, tai kun hoitajan ja potilaan eettiset näkemykset poikkeavat toisistaan. Eettisen ongelman edessä joudutaan aina valintatilanteeseen, jossa vallitsee omien eettisten periaatteiden ristiriita. Usein tähän liittyy tilanne, jossa joudutaan valitsemaan kahden yhtä huonon vaihtoehdon väliltä, jolloin kaikki ratkaisut tuntuvat epätydyttäviltä. (Abdelhamid & Qvick 2005; Katajisto ym. 2010, 27.) Etiikan tutkimus hoitoalalla ei ole kovin yleistä, ja se on useimmiten kohdennettu käytäntöjen tutkimiseen (Katajisto ym. 2010, 27).

2.1 Opettajaan kohdistuvat odotukset

Tässä opinnäytetyössä hoitotyön opettajalla tarkoitetaan henkilöä, joka toimii ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelmassa yliopettajana, lehtorina tai tuntiopettajana. Hän on suorittanut maisterin, lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon. (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352.)

Hoitotyön opettajan haasteena on omaksua ja yhdistää sekä kliininen hoitajan että opettajan rooli (Adams 2010; Holopainen 2007, 21). Kahden samanarvoisen ammattiroolin yhdistäminen on vaikeaa - opettaja ei voi painottaa kumpakaan roolia toista enempää. Tämä vaikuttaa opettajan oman ammatti-identiteetin kehittymiseen ja sen vakauteen. Opettajat kokevat yleisenä heihin kohdistuvana oletuksena, että heillä on molemmissa rooleissa sekä vankkumaton kliininen ammattitaito että ymmärtäväinen ja empaattinen asenne. On pystyttävä takaamaan opiskelijalle kaikki yksilöllisen tarpeen mukainen tuki ja tieto, ja samalla ylläpidettävä omaa kliinistä sekä pedagogista osaamista. (Adams 2010.)

Hoitotyön opettajien kokemusten mukaan heidän saamansa arvostus on niukanlaista, ja erilaiset valta- sekä auktoriteettikysymykset ovat raskaita käsiteltäviä ainaisessa aika- ja resurssipulassa (Tirri 2002, 32). Korkeakouluopiskelijat vaativat opettajalta enemmän kuin mitä tavalliselta luokanopettajalta vaaditaan (Gillespie & McFetridge 2005). Opettajalla on oltava tuoretta kliinistä tietoa ja hänen on osattava sujuvasti yhdistää teoria käytäntöön, jotta hänen olisi mahdollista siirtää tämä taito myös opiskelijoille (Kajander 2007, 23; Gillespie & McFetridge 2005). Hänen on pystyttävä tarjoamaan opiskelijoille tarpeeksi tietoa ja tukea, jotta uskottavuus asiantuntevana kliinisten taitojen opettajana säilyy. Opettajan on myös huolehdittava siitä, että hän pystyy vastaamaan opiskelijoiden erilaisiin ja alati muuttuviin tarpeisiin, sekä samalla pystyttävä myös takaamaan riittävä osaaminen, jotta pystytään vastaamaan käytännön yksiköiden tarpeisiin. (Gillespie & McFetridge 2005.)

2.2 Opiskelijaohjaus

Opiskelijaohjauksessa opettaja tai käytännön harjoittelun ohjaaja ohjaa opiskelijaa kohti tämän tavoitteita. Tässä opinnäytetyössä opiskelijaohjausta käsitellään opettajan ja opiskelijan välillä tapahtuvana vuorovaikutuksellisenä keskusteluna. Tavoitteena näillä ohjauskeskusteluilla on tukea opiskelijan ammatilliseen asiantuntijuuteen kasvua sekä persoonallista kasvua. Opiskelijan omaa vastuuta

opinnoistaan tuetaan ja lisätään tämän sosiaalisia taitoja. Kun ohjaustarve lähtee itse opiskelijasta, on ohjaus tuloksellisinta. (Kettunen ym. 2011, 15; Rinnekallio 2002, 46-47.)

Korkeakoulussa opiskelijaohjaus on osa pedagogiikkaa, sillä se liittyy vahvasti oppimisen ohjaukseen. Ammattikorkeakoulun opiskelijaohjauksessa on nykyäänä monia pedagogisia ja ohjauksellisia haasteita. Näitä ovat muun muassa opintojen monimuotoistaminen, opiskelijan itseohjautuvuuden tukeminen, virtuaaliopinnot sekä vähäinen kontaktiopetuksen määrä. (Rinnekallio 2002, 46-47.)

2.3 Etiikan opetus

Vaikka eettiset kysymykset ovatkin läsnä jokaisessa hoitotilanteessa, eivät opiskelijat opettajien kertoman mukaan välttämättä tiedosta erilaisten hoitotilanteiden mahdollisia eettisiä ongelmia. Toiset korkeakoulujen opetusmallit painottavat enemmän kliinisten taitojen kehittymistä kuin opiskelijoiden eettisten taitojen kehittymistä. Toisissa malleissa taas on enemmän etiikan opetusta kuin aiemmin, mutteivät opiskelijat koe silti osaavansa tuoda toimintamalleja luennoilta käytäntöön. (Hunink ym. 2009.)

Tutkimusten mukaan (mm. Hunink ym. 2009) etiikan opetuksen tulisi olla pohdiskelevampaa, opettajien ja opiskelijoiden yhteistyötä. Opetukseen tulisi sisällyttää luentojen sijaan tarkasti määriteltäviä tilanteita, joita opiskelijat yhdessä opettajan kanssa pyrkivät ratkomaan eettisten periaatteiden mukaisesti. Opiskelijoiden kohtaamia eettisiä ongelmatilanteita tulisi myös pohtia ryhmässä opettajajohtoisesti. Tällöin opiskelijalla on mahdollisuus saada uusia näkökulmia kohtaamaansa ongelmatilanteeseen ja saada uusia ratkaisumalleja.

Nummisen tutkimuksessa (2010) opettajat ehdottavat opetustavoiksi seminaareja, ongelmalähtöistä opetusta, verkko-opetusta, päiväkirjojen ja portfolion käyttöä, näyttelemistä sekä simulaatiota. Opiskelijat taas pitivät hyvinä metodeina seminaareja, roolileikkejä, ryhmätöitä ja keskustelua. Luentoja pidettiin turhauttavina, paitsi jos luennoitsijana toimi eetikko. Etiikan opetusta tulisi olla

läpi koulutuksen, ja sen tulisi integroitua käytännön harjoitteluun (Leino-Kilpi 2009, 73-79).

2.4 Opetuksen haasteet

Nykyisessä opetusmallissa korostuu teorian ja käytännön yhdistyminen. Tämä luo haasteita opettajille, koska samanaikaisesti olisi sekä opetettava opiskelijoille teorian linkittämistä käytäntöön että pidettävä yllä omaa kliinistä osaamista, jotta uusimmat käytännöt saadaan myös opiskelijoiden tietouteen ennen kuin niitä tarvitaan harjoittelutilanteissa potilaiden kanssa. (Gillespie & McFetridge 2005.)

Opettajat kokevat rajallisen ajan ongelmalliseksi: teoriapainotteiset opintokokonaisuudet vievät aikaa käytännön kokemuksista keskustelulta (Tirri 2002, 31). Samalla he kokevat ammattiuskottavuutensa kärsivän, koska opiskelijat tuntevat saavansa vain teoriaopetusta jääden paitsi aidosta yhteydestä opettajaan. Pelkkien kliinisten taitojen opettaminen teoriassa jättää opetuksen ulkopuolelle hoitotyön psyykkiset näkökulmat. Opettajien tulevaisuuden haasteina ovatkin empatian, ymmärryksen ja eettisten perustaitojen opettaminen. (Gillespie & McFetridge 2005.)

2.5 Kohti parempaa eettistä osaamista

Käytännön harjoittelussa ohjaajan kanssa käydyissä keskusteluissa pääpaino on pääosin kliinisessä hoidossa ja omassa oppimisessa. Eettisistä ongelmista ja hoitotyön psyykkisestä puolesta keskustellaan vähemmän. Tämän vuoksi koululla ja opettajalla onkin jopa kenttäohjaajaa suurempi merkitys eettisten ongelmatilanteiden käsittelyssä. (Hunink ym. 2009.)

Opiskelijatutkimusten mukaan eettisissä asioissa teorian ja käytännön yhdistäminen on vaikeaa (Hunink ym. 2009). Opettajan tulisi auttaa opiskelijaa ymmärtämään lähestyykö hän eettisiä ongelmatilanteita yleisten eettisten periaatteiden ja moraalikäsitteiden kautta, vai omien henkilökohtaisten arvojen suunnasta.

Opettajan tulisi myös kannustaa opiskelijaa ongelmien ilmetessä tukeutumaan ammattikuntansa muihin edustajiin, sekä ennen päätöksentekoa tarkastelemaan mahdollisia eri vaihtoehtoja ja toimintamalleja sekä niiden seurauksia. Opettaja voi myös auttaa opiskelijaa löytämään ratkaisuja kehottamalla häntä arvioimaan asioiden välisiä yhteyksiä ja omia kykyjään eettisten ongelmien ratkaisussa. Opiskelija tulisi myös asettaa kuvittelemaan itsensä potilaan asemaan erilaisissa ongelma- ja arvostiriitatilanteissa. (Price 2006.)

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa hoitotyön opettajien valmiuksia opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemisessa ja sitä, miten näiden valmiuksien kehittymistä voidaan tukea. Saatujen tulosten perusteella pyritään INEC-projektin toisessa vaiheessa kehittämään uusia työkaluja sekä toimintamalleja eettisen osaamisen tueksi (INEC 2013, 15).

Tutkimuskysymyksiä muodostettiin kolme. Niiden avulla pyrittiin saamaan mahdollisimman kattava aineisto.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaiset opiskelijaohjausvalmiudet hoitotyön opettajat kokevat omaavansa opiskelijan eettisen osaamisen tukemisessa?
2. Minkälaisiin eettisiin ongelmiin opiskelijat ovat hoitotyön opettajien kerroman mukaan kaivanneet tukea?
3. Minkälaisia välineitä hoitotyön opettajilla on opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemiseksi?

Aineistoa analysoitaessa havaittiin, että haastatellut opettajat toivat esiin hyödyllistä tietoa myös alkuperäisten tutkimuskysymysten ulkopuolelta. Kyseistä materiaalia haluttiin hyödyntää, koska se nähtiin tutkimuksen ja INEC-projektin jatkon kannalta merkitykselliseksi. Tämän pohjalta muodostui neljäs tutkimuskysymys koskien opettajien ajatuksia siitä, miten etiikan opetusta ja hoitotyön koulutusohjelmaa voitaisiin tulevaisuudessa kehittää.

4. Minkälaisia kehitysideoita hoitotyön opettajilla on tulevaisuutta ajatellen?

4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTTAMINEN

Aiheesta löytyvää aiempaa tutkimustietoa kartoitettiin tekemällä järjestelmällisiä tietokantahakuja. Tietoa haettiin Medic-, Medline- sekä Cinahl-tietokannoista suomen ja englannin kielellä. Suomenkielisiä hakusanoja olivat muun muassa ”opetus”, ”etiikka”, ”opettaja”, ”hoitotyö”, ”opiskelija”, ”tukeminen” ja ”eettinen osaaminen”. Englanninkielisiä hakusanoja olivat muun muassa ”teacher”, ”ethical”, ”problems”, ”nursing”, ”support”, ”mentor*”, ”ethics” ja ”midwi*”. Hakusanoja yhdistellen ja katkaisten tehtiin useita hakuja. Edellä mainittujen tietokantojen lisäksi käytettiin Turun ammattikorkeakoulun kirjaston Aura-kokoelmatietokantaa. Lisäksi tehtiin käsinhakuja. Löytyneistä tietueista valittiin tarkoitukseen parhaiten soveltuvat yhdeksän tutkimusta.

Ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista tehtiin tutkimussuunnitelma, josta käy ilmi mitä tutkitaan ja miksi, aihevalinnan perustelut, tutkimuksen tarkoitus sekä aiemmat tutkimukset aiheesta (Hirsjärvi ym. 2009, 173). Suunnitelma laitettiin liitteeksi tutkimuslupahakemukseen, jonka ammattikorkeakoulun koulutusjohtaja hyväksyi myöntäen luvan tutkimuksen tekemiseen.

Tutkimuskysymyksiin haluttiin mahdollisimman kokonaisvaltaisia ja kattavia vastauksia, siksi päädyttiin kvalitatiiviseen tutkimukseen. Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin puolistrukturoitu haastattelu, koska aihetta on tutkittu aiemmin melko vähän. Haastattelu on tutkijan ja tutkimukseen osallistujan välinen vuorovaikutustilanne, jonka tavoitteena on systemaattinen tiedonkeruu. Puolistrukturoidussa haastattelussa aihepiiri rajataan kysymysten avulla tarkasti, mutta haastateltavat antavat vastauksensa omin sanoin ja heillä on halutessaan mahdollisuus vastaustensa vapaamuotoiseen tarkentamiseen. Lisäksi haluttiin esittää mahdollisia tarkentavia kysymyksiä, ja haastattelu menetelmänä tarjosi tähän mahdollisuuden. (Ruusuvuori ym. 2005, 9-12; Hirsjärvi ym. 2009, 199-205; Hirsjärvi & Hurme 2011, 47.)

Aineistonkeruuvälineenä käytettiin haastattelurunkoa (Liite 3), joka sisälsi tutkimuskysymyksiin pohjautuvia kysymyksiä. Kysymysten tarkoituksena oli rajata

aihetta riittävästi, jättäen kuitenkin myös vastaajalle tilaa vapaamuotoiseen kerrotaan. Haastattelukysymykset jaettiin kolmeen teemaan: opiskelijaohjausvalmiudet, eettiset ongelmat ja opiskelijaohjauksen välineet. Haastattelut päädyttiin toteuttamaan henkilökohtaisina yksilöhaastatteluina, jotta pystyttiin minimoimaan ryhmähaastatteluun liittyvät tutkimuslaadulliset ongelmat. Ryhmässä kielteisten asioiden esille tuonti voi estyä ja dominoivat osallistujat saattavat johdella keskustelua (Hirsjärvi ym. 2009, 211).

Aineisto kerättiin touko-kesäkuun sekä syyskuun 2013 aikana tutkimusluvan saannin jälkeen. Toukokuussa pidetty hoitotyön opettajien kokous toimi kanavana, jonka kautta kerrottiin opettajille opinnäytetyöhön liittyvästä tutkimuksesta ja motivoitiin heitä osallistumaan tuleviin haastatteluihin. Kriteerinä haastateltavien valinnassa oli hoitotyön tuutoropettajana toimiminen. Ammattikorkeakoulussa toimii 22 hoitotyön opettajatuutoria, joista toivottiin saatavan kymmenen haastateltavaa opettajaa.

Kaikkia opettajatuutoreita lähestyttiin sähköpostilla, jossa kerrottiin opinnäytetyöstämme, ja pyydettiin ilmoittamaan heille sopiva haastatteluajankohta. Haastatteluajankojen sopimisessa haluttiin joustaa, jotta opettajat saivat mahdollisimman helposti valita itselleen sopivan haastatteluajankohdan. Sähköpostin liitteenä lähetettiin saatekirje (Liite 1), jossa kerrottiin tarkemmin tutkimuksesta ja siihen liittyvistä käytännön asioista.

Viideltä tuutor-opettajalta saatiin vastaus sähköpostitse, jonka jälkeen sovittiin haastatteluajankohdista. Haastatteluja varten varattiin tarkoitukseen sopivat, riittävän rauhalliset tilat ammattikorkeakoululta. Haastattelutilanteet sujuivat hyvin, ilman häiriötekijöitä. Useimmat haastattelut toteutettiin kahden haastateltajan voimin. Haastatteluihin kului aikaa 10 - 30 minuuttia.

Viidestä haastattelusta neljä toteutui touko-kesäkuun aikana. Elokuun lopulla lähetettiin uusi motivointisähköposti tuutor-opettajille, ja näin saatiin sovittua yksi haastattelu syyskuulle. Aineiston niukkuuden vuoksi aineiston keruuta päätettiin laajentaa koskemaan myös etiikan opettajia, minkä ansiosta saatiinkin

lisää materiaalia tutkimukseen. Haastatteluihin osallistui kaikkiaan kuusi opettajaa.

Haastattelujen nauhoittamiseksi saatiin kirjallinen lupa jokaiselta osallistujalta (Liite 2). Samalla kaavakkeella he antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumisesta. Nauhoitukseen tarvittavat välineet lainattiin suunnitelmasta poiketen koulun ulkopuolelta. Nauhoitusvälineiden käyttöä harjoiteltiin huolellisesti ennen varsinaisia haastatteluja. Välineistö toimi moitteettomasti.

Tavoitteena oli litteroida eli kirjoittaa aineisto puhtaaksi sanasta sanaan (Hirsjärvi ym. 2009, 222) haastattelumateriaali mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, viimeistään kesäkuun loppuun mennessä. Koska haastattelut jakautuivat pidemmälle aikavälille, viimeiset litteroinnit tehtiin syyskuussa. Litteroinnit suoritettiin yksilötyönä. Nauhoitteet tuhottiin asianmukaisella tavalla heti litterointien jälkeen.

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysissä aineisto tiivistetään niin, että tutkittavia ilmiöitä voidaan kuvailla lyhyesti ja yleis­tävästi. Keskeistä on, että tutkimusaineistosta erotetaan samanlaisuudet ja erilaisuudet. (Janhonen & Nikkonen 2003, 23.) Sisällönanalyysi käsittää kolme vaihetta: aluksi aineisto pelkistetään eli redusoidaan, jonka jälkeen pelkistetty materiaali ryhmitellään eli klusteroidaan ja lopuksi luodaan ryhmitelystä aineistosta teoreettisia käsitteitä (abstrahointi) (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Litteroinnin jälkeinen aineiston käsittely aloitettiin syyskuun puolessa välissä etsimällä saadusta haastattelumateriaalista tutkimuskysymyksiin vastaavia virkkeitä, joista valittiin runsaasti suoria lainauksia. Näistä tutkimuskysymyksittäin ryhmitelystä alkuperäisilmauksista työstettiin pelkistettyjä ilmauksia, ja muodostettiin alaluokkia jaottelemalla niitä yhteisten tekijöiden mukaan. Yhdistelemällä samansisältöisiä alaluokkia luotiin yläluokkia, jotka toimivat tulosten raportoinnissa väliotsikkoina. Esimerkki sisällönanalyysistä liitteessä 4.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tulokset esitetään tutkimuskysymysten mukaisessa järjestyksessä. Aineiston analysointivaiheessa muodostetut yläluokat toimivat tutkimustulosten esittämisessä alaotsikoina, joiden alla tuloksia on käsitelty alaluokittain. Alaluokat löytyvät tekstistä lihavoituna. Luotettavuuden lisäämiseksi tutkimustuloksia havainnollistetaan haastateltavien suorilla lainauksilla. Haastateltavat on numeroitu satunnaisessa järjestyksessä (H1-H6), jotta voidaan osoittaa suorien lainauksien olevan eri henkilöiden sanomia.

Kaksi ensimmäistä yläluokkaa käsittelee ensimmäisen tutkimuskysymyksen vastauksia koskien hoitotyön opettajien opiskelijaohjausvalmiuksia. Kolmas yläluokka sisältää opiskelijoiden esille tuomia eettisiä ongelmia ja neljäs opettajien välineistöä opiskelijan eettisen osaamisen tukemiseksi. Etiikan opetusta käsitellään viidennessä osiossa. Viimeinen yläluokka sisältää opettajien ehdottamia kehitysehdotuksia.

5.1 Kokemusperäinen taito

Hoitotyön opettajat kokevat omaavansa suhteellisen hyvät opiskelijaohjausvalmiudet opiskelijan eettisen osaamisen tukemiseen. Kuitenkaan yksistään opettajaopintojen ei koeta takaavan riittäviä opiskelijaohjausvalmiuksia vaan ne ovat kehittyneet **työkokemuksen** kautta, vastaan tulleiden tilanteiden myötä. Vaikka koulutus ei välttämättä tarjoa riittävää tietoa ja tukea jota hyödyntää käytännön ohjaustilanteissa, kokevat opettajat kuitenkin perusopinnoissa käsiteltävien eettisten kysymysten toimivan hyvänä pohjana myöhemmälle tietojen käytäntöön soveltamiselle.

”Mä luulen, että ne (ohjaustaidot) on kehittyny koko ajan. Eliikkä se mitä on tullu aina vastaan niin ne on opettanu ja välillä tietysti kantapään kauttaki pitäny. -- Sanotaan näin, että ne on tän työn myötä kehittyny.” (H2)

”Kyllä mä koen. Et tietysti se on sit niinku realisoitunu sitten se soveltaminen sit käytäntöön niinku kokemuksen kautta sitten kun on ollu opettajan työssä.” (H3)

”Ei nyt kaikkea sieltä saa sitä tukea mitä tässä pitäis olla, et kyl sen täytyy olla itelläkin ja muuta kautta hankkia.” (H5)

”No ehkä ihan ne terveystieteen -- kyl mä luulen et semmosii eettisii kysymyksiä oli niissä perusopinnoissa niinkun tietyllä tapaa et se varmaan auttaa sitte ylipäättään näitten eettisten kysymysten tarkastelemiseen tai myös niitten ohjaamiseen.” (H1)

Lisäkoulutukseen hoitotyön opettajat ovat hakeutuneet vaihtelevasti. Toisilla **koulutustaustaa** on kattavasti joko etiikan tai opiskelijaohjauksen osa-alueelta, osa puolestaan ei ole saanut minkäänlaista lisäkoulutusta niihin liittyen. Osaltaan myös opettajien oma aktiivisuus ja mielenkiinnon kohteet vaikuttavat kouluttautumisen määrään ja siihen, millaista lisäkoulutusta he ovat saaneet.

”...täsmäkoulutusta hoitotyön opiskelijan etiikan ohjauksen tukemiseen en oo saanu...” (H3)

”No opiskelijaohjaukseen tietenk...” (H1)

”Etiikkaan liittyen olen saanu, opiskelijaohjaukseen ehkä olisin saanut -- en oo aktiivisesti hakenut sitä...” (H6)

Valtaosa opettajista kokee **lisäkouluttautumisen tarpeellisena**, koska eettiset ongelmatilanteet koetaan monisyisiksi ja opiskelijoiden esittämät eettiset kysymykset vaikeiksi. Oma erikoisala sekä koulutustausta tukevat opettajan eettistä ymmärrystä ja sitä kautta kykyä tukea ja ohjata opiskelijaa etiikan osa-alueella. Osa opettajista painottaa olevansa itse velvollisia päivittämään tietojaan säännöllisesti, jotta kyettäisiin vastaamaan eettisen osaamisen muuttuviin tarpeisiin.

”Kyllähän opiskelijat tänäpäivänä esittää aika vaikeitakin eettisiä kysymyksiä kylä, että ei kaikkeen itse tiedä heti vastausta. -- Että kyllä etiikka on sellanen alue että et siitä vois kylä saada koulutusta...” (H5)

”...nääh ongelmat mitä tulee, niin ne on niin monisyisiä, niin vaikeita tänä päivänä, että mihin niinko, mihin opiskelijat joutuu.” (H2)

”...paljon kun asiat muuttuu, menee, tulee uusia eettisii kysymyksiä, uusii näkemysä ja uutta tietoo, uusii ongelmia, öö, terveydenhuollon resurssit muuttuu ja kaikki nääh...” (H6)

5.2 Ongelmatilanteisiin vaikuttaminen

Opiskelijoiden eettiset **ongelmatilanteet tulevat** hyvin opettajien **tietoon** eri väylien kautta: useimmiten palautetunneilla tai muun opetuksen yhteydessä. Aina opiskelija ei kuitenkaan halua tuoda ongelmatilanteita ryhmässä esille, jolloin hän on lähestynyt opettajaa henkilökohtaisesti ja asiasta on keskusteltu kahden kesken. Lisäksi opiskelijat lähestyvät opettajia ongelmatilanteissa sähköpostitse, usein kuitenkin muiden asioiden lomassa. Tilanteet tulevatkin opettajien tietoon usein vasta jälkikäteen, jolloin niihin ei pystytä tarvittaessa reagoimaan tai puuttumaan oikea-aikaisesti. Opettajat toivovatkin, että opiskelijat ottaisivat ongelmatilanteisiin jouduttuaan heihin välittömästi yhteyttä.

"... opiskelijat toi palautetunnilla niitä eettisiä ongelmia sitten esiin." (H4)

"... labratunnitki on semmoset kans -- ni siel tulee kans niitä..." (H2)

"No, jossain luennoilla -- tai ainakin etiikan tunneilla tulee..." (H6)

"Ehkä ois ollu ihan hyvä joittenkin ongelmien kohdalla et ne ois tullu jo siinä niinku harjoittelun aikana et he ois ottanu opettajaanki yhteyttä ja kertonu et tilanne on ollu tämmönen." (H4)

"Niis (ongelmatilanteissa) kokee tietysti vähän täällä opettajana, et reagoi aina niinku hyvin niinku viiveellä, et et ku pitäis olla heti auttamassa ku tilanne on niinku juuri tapahtunu." (H3)

Opettajat kokevat, että heillä **ei ole juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa** ongelmatilanteiden ratkeamiseen ohjatun harjoittelun aikana, koska he eivät enää käy harjoitteluyksiköissä tapaamassa opiskelijoita. Tarvittaessa **yhteydenpito** harjoitteluyksiköihin tapahtuu lähinnä puhelimitse, vain muutama opettaja on joutunut käymään paikan päällä asiaa selvittämässä. Tällöin joko harjoitteluyksikön tai opiskelijan on tarvinnut pyytää opettaja paikalle.

"...opettajalla ei tavallaan nyt ku ollaan vielä aika vähän vielä kuitenkin sen työyhteisön kanssa tekemisissä ni ole hirveesti vaikutusvaltaa." (H4)

"Ja eihän mulla ole hirveesti valmiuksia, koska mä en käy opettajana harjoittelukentällä, ni sit mä oon joutunu ohjaamaan et se osaston esimies, osastonhoitaja, ni sitä kautta. Toki olis halunnu itsekin ehkä mukaan, kun tuntee sen opiskelijan ja opiskelija kokee, että on yksin siellä harjoittelussa niitten vieraitten kanssa." (H5)

”Niinko sitä täysin ei tiedetä mikä siellä (harjoitteluyksikössä) sit loppujenlopuks se tilanne on. Et puhelimesta niitä asioita on kyllä joskus ratkottu -- Mutta niin tota, se on aika vaikeaa puuttua niihin siellä, kieltämättä. -- aika vaikeaa siihen on lähteä. Kun ei oo siellä paikanpäällä...” (H2)

”...tarvittaes menen paikalle -- tietysti ain sit et jonku täytyy mut pyytää...” (H1)

5.3 Opiskelijoiden kohtaamat eettiset ongelmatilanteet

Opettajien kertoman mukaan opiskelijoiden esiin tuomat eettiset ongelmatilanteet ovat hyvin monitahoisia. Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella ongelmatilanteet voidaan jakaa **hoitotyöhön, työyhteisöön, opiskelijana olemiseen ja henkilökohtaiseen elämään** liittyviksi.

Hoitotyöhön liittyvät tilanteet koskevat yleensä käsitystä siitä, mitä on hyvä hoito ja millaisia ovat oikeat toimintatavat. Erityisesti ikääntyneiden kohtelussa ja potilaan itsemääräämisoikeuden toteutumisessa nähdään monesti arvostirittilanteita, kun käsitykset eettisesti oikeasta tavasta toimia eroavat toisistaan.

”Et koulus on opetettu toisin ja hoitaja toimii eri tavalla, ja toimii ehkä juuri niinku ei pitäis toimia.” (H1)

”...mitä on niinku hyvä hoito ja ja mikä on oikeaa hoitoa ja miten suhtautua sitten tilanteisiin, joissa potilas ei saakaan opiskelijan mielestä hyvää hoitoa, mikä on se se opiskelijan rohkeus puuttua siihen ku potilasturvallisuus on mahdollisesti niinku uhattuna.” (H3)

”...potilaan kohtelu, et he (opiskelijat) on niinku havainnu jossain tilanteessa et potilaita kohdellaan ja vanhuksia varsinki eettisesti tosi väärin.” (H2)

”...ikäntyneiden hoitotyön eettiset ongelmat...” (H6)

Työyhteisöä koskevat ongelmatilanteet liittyvät usein vastuu- ja velvollisuusky-symyksiin, resurssien riittämättömyyteen, kollegiaalisuuteen tai johtamiseen.

”...vastuisiin, velvollisuuksiin, tasapuo- kohdellaaks tasapuolisesti...” (H3)

” Ja sitten se niinku kollegiaalisuuteen siellä osastolla, johtamiseen eli eli nää on näitä hyvin tyypillisiä...” (H3)

”...ihmisten väsyminen työhön, resurssipulat...” (H3)

Arvioinnin oikeudenmukaisuus, tasavertaisuus ja palautteen saaminen voivat puutteellisesti toteutuessaan muodostua opiskelijalle ongelmaksi. Myös mutkikkaat opiskelija-ohjaajasuhteet ja opiskelijoiden väliset jännitteet saattavat koitua ongelmaksi. Ääritapauksissa jopa opiskelijan fyysinen koskemattomuus voi olla uhattuna.

”...ohjaajan kanssa, tai jonkun toisen opiskelijan kanssa...” (H6)

”...arvioinnin oikeudenmukaisuus ja palautteen saaminen.” (H3)

”...on ollu tälläsii uhkaavii tilanteita -- mikä liittyy opiskelijan vaikka semmoseen fyysiseen koskemattomuuteen...” (H3)

Opiskelijan henkilökohtaisessa elämässä voi joskus olla tilanteita, joissa hän tarvitsee avukseen opettajan tukea ja tietämystä eettisistä näkökulmista. Nämä tilanteet liittyvät esimerkiksi omaisen sairastumiseen ja hoitamiseen, tai siinä tapahtuneeseen virheeseen.

”...nääh eettiset ongelmat monesti liittyy heijän henkilökohtaseen elämään ja sitä kautta opiskeluun.” (H5)

5.4 Opetus- ja ohjausvälineet

Opettajilla on heidän kertomansa mukaan useita erilaisia välineitä opiskelijan eettisen osaamisen tukemiseen. Näiden avulla he käsittelevät muun muassa eettisiä ongelmatilanteita opiskelijoiden kanssa ja pyrkivät ratkomaan niitä. Yleisin tapa käsitellä näitä asioita on **keskustelu** joko ryhmässä tai kahden kesken opiskelijan kanssa. Erityisesti palautetunnit koetaan hyväksi väyläksi asioiden läpikäymiseen. Opettajat pyrkivät myös **rohkaisemaan** ja herätteleämään opiskelijoita pohtimaan asioiden eettisiä näkökulmia.

”...kahdestaan ollaan keskusteltu niitä, ja mistä vois hakea apua...” (H5)

”...aika paljon opiskelijat saa sitten semmosest ryhmäohjauksest myöskin -- keskusteltu aina niis palautetunneilla ja yritetty mieltii nit ratkaisuja ja mikä olis niinku sitten se oikee tapa toimia...” (H3)

”...opiskelijoita pitäs hirveesti kannustaa myös, että he uskaltas niitä ongelmia ottaa esille.” (H2)

”...mä yritän niinku saada näkemään ne asiat niinku vähä eri kannalta ja tietyllä tapaa se herättely näist asioista...” (H1)

Tärkeitä työvälineitä ovat myös opettajan oma persoona, työkokemus sekä esimiestaidot. Opettajat pyrkivät olemaan aina opiskelijan **tavoitettavissa** joko puhelimitse, sähköpostitse tai kasvatusten. He haluavat myös korostaa vaitiolo-velvollisuuttaan, ja sitä kautta luoda **luottamuksellisen** ilmapiirin. Opettajat pitivät tärkeänä myös sitä, että heillä on jokin **konsultointikanava**, jonka kautta he itse voivat kysyä neuvoa vaikeiden tilanteiden ratkaisemiseen. Tällaisina kanavina toimivat muun muassa kollegat, esimies, psykiatrisen hoitotyön opettajat sekä harjoittelukoordinaattorit.

”Kyl se on se oma persoona mitä mä oon nyt käyttäny ja oma työkokemus ja omat esimiestaidot mitä johtamisen työkokemus.” (H5)

”...me ollaan opettajat keskusteltu keskenämme ja mä olen tarvittaessa sitten konsultoinut esimiestä et miten toimitaan, harjoittelukoordinaattoria ja sit ihan mejän psykiatrisen hoitotyön opettajaa.” (H3)

Opettajien tavoitteena on **antaa** opiskelijoille erilaisia **keinoja** joiden avulla asioita voidaan käsitellä, ja kertoa mitä erilaisia ratkaisuvälineitä on käytettävissä. Myös palautteen antamista pidetään oppimisen kannalta tärkeänä. **Erilaiset tapausesimerkit** ja niiden ratkominen sekä simulaatio-harjoitteet koetaan mielekkäiksi tavoiksi käydä asioita läpi. Lisäksi opettajien omien kokemusten kertomista pidetään toimivana välineenä. **Muita** opettajien mainitsemia hyväksi koettuja **välineitä** ovat muun muassa oppimispäiväkirjat ja –videot.

”...antaa eväitä sille, että millä tavalla niitä asioita voidaan käsitellä ja -- palautetta siitä kun opiskelija saattaa kertoa et mitä siellä on tehty, tai miten hän on sitä asiaa käsitelly, ni se on aina oppimiskokemus.” (H6)

”...omien esimerkkien kautta yrittää tuoda sitä etiikkakeskustelua sitte esille.” (H5)

”...omien kokemusten ja esimerkkien kautta yrittänyt kertoa, että et näin on tapahtunu ja näin siit on menty eteenpäin. -- Sen mä oon huomannu et se menee niinku veitsi voihin.” (H3)

”...ne (simulaatiot) varmaan koska niis me tuodaan niinku niitä tapauksia oikein ja ruvetaan konkreettisesti niit purkamaan...” (H2)

Opettajien mielestä on tärkeää, että tilanteiden ratkaisemisen pohjana on käytännön eettistä osaamista tukevaa **teoriatietoa**. Tärkeinä teorian osa-alueina mainittiin lainsäädäntö ja eettiset ohjeet, joihin opiskelijat voivat ongelmatilanteissa nojata ja hakea niistä perustelua toiminnalleen. Opettajat pyrkivät myös pitämään etiikkaa esillä kaikissa opintojaksoissa ja korostamaan sen merkitystä.

”...aina tuon siihen sen teorian tiedonki taustalle, et ei se jää semmoseks mielipiteiden vaihtamiseksi...” (H6)

”...kertomalla et et on olemassa tietyt normit mihin me voidaan nojata ja hakea niistä sitä perustelua.” (H3)

”...pitämällä sitä asiaa ainakin esille varmaan niinku oikeestaan kaikissa opintojaksois...” (H6)

5.5 Etiikan opetus

Valtaosa opettajista kokee, että opintojaksoihin on sisällytetty riittävästi aikaa eettisten näkökulmien läpikäymiseen, mutta käytettävissä olevan **ajan kohdentaminen** ja etiikan osuuden painottaminen on **opettajakohtaista**. Eettisten asioiden läpikäymisen ajatellaan usein kuuluvan vain etiikan peruskurssiin, joten siihen varattua aikaa ei aina hyödynnetä muissa opintokokonaisuuksissa tarkoituksenmukaisesti.

”...perjantees varmasti on -- miten sit niinku vaan niitä yhdistetään ja integroidaan ni se on sit taitolaji.” (H3)

”...mun näkemyksen mukaan sitä aikaa on riittävästi.” (H4)

” Ei varmaan, tai en tie tuleeko sitä käytettyä. Et ehkä sitä on sitä aikaa, mut sitä vois ehkä hyödyntää... Ehkä kaikki ajattelee, et se kuuluu sinne etiikan kurssiin, siihen kahteen opintopisteeseen joka on sillon kakkoslukukaudella ja tämä asia on nyt käsitelty.” (H5)

Opetuksen haasteiksi koetaan lähiopetustuntien vähäinen määrä, joka muun muassa vaikeuttaa pedagogisen menetelmän valintaa; käsitelläänkö etiikkaa esimerkiksi omana aihealueenaan luennolla vai onko se ehkä sisällytetty ainoastaan tenttimateriaalin osaksi. Opintojaksojen sisällöt ovat laajoja, jolloin opettajien on priorisoitava käsiteltäviä teemoja.

"...tietyst ku kaikest joudutaan aina supistamaan ja sitä lähiopetuksen määrää joudutaan aina harkitsemaan, et mikä on just sitä ydintä, ni ehkä tämmöset puolet sit jää vähä vähemäl..." (H1)

"...kun nyten tää tunnit vähenee, nää niinku lähiopetustunnit, ni asiaa on niin valtavasti. -- osaako vaan ottaa niitä et näillä opiskelija pärjää ja lukee sitten itsenäisesti ja tää meidän pitäis ruveta pohtimaan oikeen." (H2)

"...se valinnan vaikeus et miten sen etiikan sinne sit ottaa, ja ottaaks sen sit niinku semmosena et se on siel itsenäisenä esim et se on joku komponentti siel tenttimateriaalis -- vai otetaaks se sitten luennolla jolloin se saa varmasti niinku enemmän tilaa." (H3)

5.6 Kehitysideat

Opettajat tuovat esiin useita erilaisia ehdotuksia, joilla etiikan opetusta ja hoitotyön koulutusohjelmaa voitaisiin kehittää. He **toivovat saavansa** muun muassa keskustelumuotoista **lisäkoulutusta** tukemaan omaa ammatillista osaamistaan. Erityistoiveina mainittiin esimerkiksi moniammatilliset työryhmät ja asiantuntija-luentot. Valtaosa opettajista toivoi ryhmämuotoista koulutusta, jossa olisi mahdollista oppia kollegoiden kokemuksista sekä käsitellä erilaisia esimerkkitapauksia. Lisäksi toivottiin myös työnohjauksen tai ryhmätyönohjauksen käyttämistä yhtenä koulutuksen muotona.

"...se vois olla ihan kiva niinku vaihtaa kokemuksia muiden opettajien kans, jos siel olis semmonen täydennyskoulutus, mis olis niinku opettajia joil on kokemust ja vois niinku toisilta oppia ja vois niinku benchmarkata." (H3)

"...ehkä niitä vaikeita tilanteita tai jotenki semmosta ryhmä, ryhmänä keskustelua..." (H5)

"...käydä kuuntelemassa asiantuntijaluentoja, keskustelemaan ehkä asiantuntijakollegoiden kanssa näist kysymyksistä." (H6)

"...vois olla semmosii mein moniammatillisii opettajatyöryhmiä. -- semmonen opiskelijahuoltoryhmä tai semmonen, mis näit eettisii juttui voitais sit yhteisesti..." (H3)

Opetuksen kehittämiseksi ehdotettiin etiikan peruskurssin toteuttamista suomen kielellä, nykyisen englanninkielisen toteutuksen sijaan. Opettajat painottivat myös sitä, ettei etiikkaa tulisi pitää itsestäänselvytenä missään opintokokonaisuudessa, vaan jokainen opettaja pitäisi sitä enemmän esillä läpi koulutuksen. Täten kurssien sisältöihin ja niiden suunnitteluun tulisi kiinnittää erityistä

huomiota, jotta eettiselle pohdinnalle ja sen tuomiselle näkyväksi osaksi hoitotyötä jäisi riittävästi aikaa. Opetustyöhön voisi opettajien mukaan sisällyttää myös enemmän potilasesimerkkien käsittelyä ja niissä esiintyvien eettisten ongelmien ratkomista.

”...se et me ei pidettäis sitä itsestään selvyutenä, et me niinku tehtäis enemmän niinku juonne siitä et miten se etiikka niinku kasvaa ja kehitty sen koulutuksen aikana.” (H3)

”...pitäis niit sisällöllisesti kattoo, että omiakkin opintojaksoja käynkö mä sitä etiikkakeskustelua siellä...varmasti pitäis jokaisen kattoo vähän kurssien sisälle ja opettajien itteensä.” (H5)

”Potilasesimerkkien kautta – sais niinku ajattelemaan ihmiset – erilaisii esimerkkei ja sitten aina niinku ratkottas niitä...” (H2)

Opettajat toivovat, että opiskelijat voitaisiin paremmin valmistella kohtaamaan harjoitteluyksikössä mahdollisesti eteen tulevia eettisiä ongelmatilanteita jo ennen itse käytännön harjoittelua. Myös ohjatun harjoittelun jälkeen olevalla palautetunnilla voitaisiin keskittyä enemmän eettisten ongelmatilanteiden käsittelyyn. Ideaalitulanteessa **harjoitteluohjaus** tapahtuisi edelleen harjoitteluyksikössä kasvokkain. Ohjauksen tapahtuessa nykyään pääasiallisesti sähköpostitse tai puhelimitse, opettajat toivovat että heillä olisi **yhteisesti sovitut toimintamallit**, joiden perusteella he osaisivat toimia eteen tulevissa ongelmatilanteissa.

”...jo ennen ku harjotteluun mennään ni käydä jonkun tietyn, tietynlaisia öö niit eettisiä kysymyksiä mitä siel harjottelussa vois tulla ni käydä läpi, jotta sit ku se tilanne tulee eteen ni se tavallaan se valmiimpi valmiimpi opiskelijaki siihen et osaa kohdata sen ongelman.” (H4)

”...täs harjotteluohjaukses niinku toivoisin edelleen sitä, et olis jonkunlainen kontakti niinku sekä sinne harjottelupaikkaan -- et siihe kuitenkin olis mahdollisuus semmosee kasvokkain keskusteluun tai tota niitten asioitten puhumiseen niinku paikanpäällä...” (H1)

”...siinä varmaan opettajat tarvii myöskin semmost vähän niinku yhteistä rinta-
maa ja semmosii yhteisii toimintasääntöi, et meil ois selkeet protokollat...” (H3)

6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda mahdollisimman kattava kuvaus hoitotyön opettajien opiskelijaohjausvalmiuksista eettisissä ongelmatilanteissa ja eettisen osaamisen tukemisessa. Aineistonkeruumenetelmänä yksilöhaastattelu oli onnistunut ja toimiva valinta. Tällä tavoin pystyttiin joustamaan haastatteluajkojen sopimisessa opettajien toiveiden mukaan, ja jokainen haastateltava sai riittävästi aikaa omien mielipiteiden esiin tuomiseen. Kuitenkin haastateltavien vähäinen määrä aiheutti hankaluutta tutkimustulosten yleistettävyyteen. Aineistomäärään nähden aihetta saatiin kartoitettua monipuolisesti ja suhteellisen kattavasti. Kaiken kaikkiaan saadut tulokset myötäilevät aiemmissä tutkimuksissa saatuja tuloksia.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuuskysymykset liittyvät tutkijaan, aineiston laatuun, analyysiin sekä tulosten esittämiseen. Analysointivaiheessa korostuvat tutkijan taidot sekä hänen oma arvomaailmansa. (Janhonen & Nikkonen 2003, 36.) Tutkimuksessa tulee noudattaa hyvän tieteellisen käytännön periaatteita, joita ovat muun muassa huolellisuus, tarkkuus ja rehellisyys (TENK 2012). Vaikka tutkimuksen tekijät eivät olleet ammattitutkijoita, pyrittiin tarkoin noudattamaan ja hyödyntämään kirjallisia ja opinnäytetyön ohjauksessa saatuja ohjeita sekä hyvää tieteellistä käytäntöä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen keskeisiä eettisiä periaatteita ovat tutkittavan vapaaehtoisuus, henkilöllisyyden suojaus ja luottamuksellisuus (Janhonen & Nikkonen 2003, 39). Kaikki tutkimukseen osallistuneet hoitotyön opettajat olivat tutkimuksessa mukana vapaaehtoisesti. Heille taattiin anonymiteetti huolehtimalla tutkimusmateriaalin asianmukaisesta käsittelystä, säilytyksestä sekä hävittämisestä. Tutkittavien nimiä, työpaikkaa tai muita tunnistetietoja ei mainittu missään tutkimuksen vaiheessa. Haastateltavat on numeroitu satunnaisessa järjestyksessä.

Tutkimuslupa tulee aina saada sekä organisaatiolta että tutkittavilta (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013; 214, 222; TENK 2012). Tutkittavat eivät aina saa

suoraa hyötyä tutkimuksesta, mutta se voi olla edistämässä heidän tietoisuuttaan asiasta (Janhonen & Nikkonen 2003, 39). Tutkittavan täytyy myös saada keskeyttää tutkimukseen osallistuminen milloin vain (Hirsjärvi & Hurme 2011, 19-20). Tutkimusta varten saatiin kirjallinen lupa sekä koulutuspäälliköltä että jokaiselta haastattelulta opettajalta. Opettajille kerrottiin, että he voivat halutesaan perua osallistumisensa missä tutkimuksen vaiheessa tahansa, ja että tässä tutkimuksen vaiheessa he eivät saa osallistumisestaan hyötyä, mutta projektin myöhemmissä vaiheissa pyritään kehittämään työkaluja opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemiseen, jolloin he tulevat tulevaisuudessa hyötymään osallistumisestaan.

Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Laadukkuuteen vaikuttaa moni tekijä. Sitä lisää muun muassa hyvin tehty haastattelurunko. Myös teknisen välineistön toimivuudella voi parantaa laatua haastatteluvaiheen aikana. Saatu aineisto tulisi käsitellä mahdollisimman pian laadun takaamiseksi. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 184-185.) Haastattelutilanne ja haastattelurungon kysymykset suunniteltiin huolellisesti sekä nauhoituslaitteiston toimintaan tutustuttiin ennen varsinaisia haastatteluja. Hyvin suunnitellun haastattelurungon avulla saatiin kattavia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Lisäksi haastattelurungon monipuoliset kysymykset saivat haastateltavat tuomaan tietoa myös varsinaisten tutkimuskysymysten ulkopuolelta, mikä mahdollisti uuden tutkimuskysymyksen muodostamisen. Aineisto litteroitiin ja analysoitiin mahdollisimman nopeasti haastattelujen jälkeen.

Tietoja purkaessa huomiota tulee kiinnittää paitsi luottamuksellisuuteen myös siihen, miten hyvin kirjalliseen muotoon purettu aineisto noudattaa nauhalla olevia tutkittujen suullisia lausuntoja (Hirsjärvi & Hurme 2011, 20). Nauhoitettujen haastattelujen litterointi suoritettiin tarkasti, jotta pystyttiin takaamaan, ettei haastateltavien tarjoama aineisto muuttunut tämän välivaiheen aikana. Nauhoitteet tuhottiin asianmukaisella tavalla litterointien jälkeen. Haastatteluihin käytetty aika, virhetulkinnat, häiriötekijät ja tutkijan itsearviointi tilanteesta tulee kertoa luotettavuuden lisäämiseksi (Hirsjärvi ym. 2009, 226-228). Haastattelutilantee-

seen käytetty aika ja muut siihen vaikuttaneet tekijät kirjattiin muistiin. Niitä käsitellään tutkimuksen empiiristä toteuttamista koskevassa luvussa (4).

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta ongelmalliseksi muodostui aineiston vähäinen määrä. Osallistujien niukkuus saattoi osittain johtua tutkimuksen ajoittumisesta lukukauden loppuun ja uuden lukukauden välittömään alkuun, jolloin opettajilla oli luultavasti vuoden kiireisimmät ajankohdat. Osallistujamäärän oletettiin olevan suurempi, koska opettajat vaikuttivat kokouksessa pidetyn motiivointipuheen perusteella olevan kiinnostuneita osallistumaan tutkimukseen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksessa saatujen tulosten mukaan hoitotyön opettajat kokevat, että heillä on suhteellisen hyvät opiskelijaohjausvalmiudet opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemiseen. Kuitenkaan yksistään opettajaopinnot eivät riitä takaamaan hyviä valmiuksia, vaan ne ovat kehittyneet työkokemuksen myötä. Osa opettajista on halunnut kehittää osaamistaan myös lisäkoulutuksen muodossa. Vaikka osalla heistä ei ole minkäänlaista lisäkoulutustaustaa, kokee valtaosa tietojen päivittämisen koulutuksen muodossa kuitenkin tarpeelliseksi. Lisäkoulutuksen tarpeellisuutta perusteltiin eettisten ongelmatilanteiden moniulotteisuudella ja ammatillisella velvollisuudella vastata alan muuttuviin tarpeisiin – tämä mukailee aiheesta aiemmin saatua tutkimustietoa (mm. Gillespie & McFetridge 2005, Adams 2010). Opettajat antoivat haastatteluissa monipuolisesti erilaisia ehdotuksia etiikan opetuksen ja hoitotyön koulutusohjelman kehittämiseksi. Keskiöön nousi opettajien lisäkoulutuksen tarve, ja toiveet sen luonteesta. Opettajien lisäkoulutustarpeeseen tulisikin jatkossa vastata kattavammin, jotta heillä olisi mahdollisuus hakeutua juuri sellaisiin koulutuksiin jotka he kokevat tarpeellisiksi.

Saatujen tulosten perusteella voidaan sanoa, ettei opettajilla ole juurikaan mahdollisuutta vaikuttaa opiskelijoiden kohtaamien eettisten ongelmatilanteiden ratkeamiseen. Opettajat kokivat tämän johtuvan siitä, etteivät he käy harjoitteluyksiköissä tapaamassa opiskelijoita, vaan asioita joudutaan ratkomaan puhelimitse tai sähköpostitse kasvokkain tapahtuvan keskustelun sijaan. Harjoitteluyksiköissä vierailaan nykyään vain poikkeustilanteissa. Vaikka ongelmatilanteiden koettiin tulevan hyvin opettajien tietoon, tapahtuu se kuitenkin usein vasta jälkikäteen jolloin opettajien vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset. Voisikin olla tarkoituksenmukaista pohtia miten opiskelijat saataisiin tuomaan ongelmatilanteet opettajan tietouteen niiden ollessa käsillä. Onko nykyinen sähköpostitse tapahtuva yhteydenpito opettajan ja opiskelijan välillä ohjatun harjoittelun aikana riittävää?

Kuten Rinnekallion (2002) tutkimuksestakin käy ilmi, on opiskelijaohjauksessa monenlaisia haasteita. Ohjauksen toivottaisiin tapahtuvan edelleen harjoitteluyksikössä paikanpäällä. Koska tämä ei tällä hetkellä ole mahdollista, toivoisivat opettajat pystyvänsä antamaan opiskelijoille paremmat valmiudet mahdollisten eettisten ongelmatilanteiden kohtaamiseen harjoitteluyksiköissä jo etukäteen. Yhtenä vaihtoehtona voisi pitää ennen harjoittelua pidettävän informaatiotilaisuuden muuntamista tarkoitukseen sopivaksi. Tarpeelliseksi koettiin myös yhteisesti sovitut toimintamallit, joiden perusteella opettajat osaisivat toimia ja auttaa opiskelijaa eettisessä ongelmatilanteessa. Koska opettajilla ei ole riittäviä vaikutusmahdollisuuksia käytännön harjoittelussa ilmenevien ongelmien ratkaisemiseksi, jonkinlaisen uuden toimintamallin luomista voidaan pitää tarpeellisenä, jotta ongelmatilanteisiin pystytään tarvittaessa puuttumaan ajoissa ja näin edistämään opiskelijan eettistä osaamista. Tähän tarpeeseen pyritään vastaamaan INEC-projektin myöhempien vaiheiden aikana, jolloin kartoitusvaiheen tutkimuksista saatujen tulosten perusteella pyritään luomaan uusia työkaluja ja toimintamalleja eettisen osaamisen tueksi (INEC 2013, 15).

Aiempien tutkimusten (mm. Romppanen 2008, Katajisto ym. 2010) mukaan eettiset ongelmat ovat lisääntyneet ja muuttuneet moninaisemmiksi. Haastatellut opettajat kertoivat, että opiskelijoiden raportoimat eettiset ongelmatilanteet ovat usein haastavia ratkaista. Ongelmatilanteet voidaan jakaa hoitotyöhön, työyhteisöön, opiskelijana olemiseen ja henkilökohtaiseen elämään kuuluviksi. Saatujen tulosten mukaan opettajat tiedostavat ongelmatilanteiden moniulotteisuuden ja niihin vaikuttavat tekijät, mutta koska tilanteita ei aina osata ratkoa, voidaan ajatella lisäkoulutuksen olevan tarpeellista.

Tutkimukseen osallistuneet opettajat kertoivat eettisistä ongelmatilanteista keskustelun joko ryhmässä tai kahden kesken opiskelijan kanssa olevan heidän pääasiallinen ohjausvälineensä. Menetelmän on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa (mm. Hunink ym. 2009) olevan hyödyllinen uusien ratkaisumallien löytämiseksi. Tässä, kuten aiemmissakin tutkimuksissa (mm. Price 2006), opettajat pitivät opiskelijoiden kannustamista ja rohkaisua tärkeänä. Niiden avulla voidaankin tukea opiskelijan itsenäisen päätöksentekokyvyn kehittymistä.

Tutkimuksessa todettiin opettajan oman persoonan, työkokemuksen sekä esimiestaitojen olevan merkityksellisiä opiskelijaohjauksessa. Opettajien mielestä on tärkeää että heilläkin on jokin kanava, esimerkiksi kollegat tai esimies, jonka kautta on tarvittaessa mahdollista saada neuvoa ja tukea vaikeissa tilanteissa. Voisikin olla hyödyllistä, että ammattikorkeakoululla olisi tehtävään nimetty henkilö johon opettajilla olisi mahdollisuus ottaa yhteyttä ongelmatilanteissa.

Aiempien tutkimusten (mm. Tirri 2002, 31; Gillespie & McFetridge 2005) mukaan teoriapainotteisten opintokokonaisuuksien rajallinen aika muodostuu usein opetukselliseksi ongelmaksi, koska käytännön kokemuksesta keskustelulle ja hoitotyön psyykkisten näkökulmien huomioimiselle ei jää riittävästi aikaa. Tästä tutkimustiedosta poiketen opinnäytetyössä haastatellut opettajat kertoivat eettisten asioiden läpikäymiseen olevan riittävästi aikaa, mutta sitä ei kuitenkaan aina hyödynnetä optimaalisesti. Eettisen pohdinnan ajatellaankin usein kuuluvan etiikan peruskurssiin. Kuten aiemmissakin tutkimuksissa (mm. Rinnekallio 2002, 46-47) koettiin lähiopetustuntien vähäisen määrän aiheuttavan opetukselle haasteita. Vähäiset lähiopetustunnit yhdistettynä laajoihin opintokokonaisuuksiin koettiin vaikuttavan opintojaksojen sisältöjen priorisointiin. Saaduissa tutkimustuloksissa on havaittavissa ristiriitaisuutta: opettajat kokevat aikaa eettiselle pohdinnalle olevan – samalla vähäinen lähiopetustuntien määrä koetaan kuitenkin haasteena.

Tutkimuksessa saatujen tulosten perusteella opettajat pyrkivät pitämään etiikkaa esillä jokaisessa opintokokonaisuudessa, korostamaan sen merkitystä ja käyttämään opetuksen pohjana käytännön eettistä osaamista tukevaa teorian tietoa. Myös aiemmissa tutkimuksissa tulee esille teorian ja käytännön yhdistämisen tärkeys ja etiikan opetuksen integroiminen käytännön harjoitteluun (mm. Leino-Kilpi 2009, 73-79; Gillespie & McFetridge 2005). Jotta eettiset näkökulmat tulisivat huomioiduiksi koko koulutuksen ajan ja pystyttäisiin takaamaan opiskelijoiden eettisen osaamisen jatkuva kasvu, opintojaksojen sisältöjen suunnitteluun ja asiakokonaisuuksien painotukseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Haastatellut opettajat käyttävät aiemmissakin tutkimuksissa (mm. Hunink ym. 2009, Leino-Kilpi 2009, 73-79) hyödyllisiksi todettuja opetusmenetelmiä kuten

erilaisten tapausesimerkkien ratkomista, simulaatiota, videoita ja oppimispäiväkirjoja. Myös palautteen antamista pidettiin tärkeänä. Opettajat toivoisivat, että opetukseen sisällytettäisiin enemmän potilasesimerkkien käsittelyä, joka myös Huninkin (2009) tutkimuksessa on todettu hyväksi opetusmenetelmäksi. Lisäksi etiikan peruskurssilla opetuksen toivottiin tapahtuvan suomen kielellä, mikä varmasti helpottaa asioiden käsittelyä ja sisäistämistä, sekä sitä kautta opiskelijoiden eettisen osaamisen kehittymistä.

Opettajien valmiuksia opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemiseen tulisi jatkossa kartoittaa vielä laajemmin, koska tutkimuksesta saadun vähäisen aineiston perusteella ei voida tehdä luotettavia yleistyksiä. Hoitoalan alati muuttuvat tarpeet luovat uusia vaatimuksia opiskelijoiden eettiselle osaamiselle, ja sitä kautta myös opetukselle. Jotta näihin tarpeisiin olisi mahdollista vastata, opettajien valmiuksien laajempi kartoittaminen voidaan katsoa tarkoituksenmukaiseksi paitsi opettaja- myös opiskelijanäkökulmasta. Vaikka yksilöhaastattelu oli menetelmänä toimiva, voisi olla hedelmällistä toteuttaa mahdollisen jatkotutkimuksen aineiston keruu ryhmähaastattelulla laajemman pohdinnan aikaansaamiseksi.

Koska opettajat korostavat palautteen annon, oman luotettavuutensa ja tavoitettavuutensa merkitystä opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemisessa, olisikin mielenkiintoista saada näistä tutkittua tietoa myös opiskelijoiden näkökulmasta. Myös lisäkoulutuksen vaikutusta opettajien opiskelijaohjausvalmiuksiin olisi mielekästä tutkia jatkossa tarkemmin.

LÄHTEET

- Abdelhamid, P. & Qvick, L. 2005. Kenen tahto hoidossa toteutuu? Sairaanhoitajalehti 2005/12. Saatavana myös: http://www.sairaanhoitajaliitto.fi/amatilliset_urapalvelut/julkaisut/sairaanhoitajalehti/12_2005/muut_artikkelit/kenen_tahto_hoidossa_toteutuu/.
- Adams, R. 2010. Exploring dual professional identities, the role of the nurse tutor in higher education in the UK: role complexity and tensions. *Journal of advanced nursing* 2011. Vol. 67(4), 884-892.
- Gillespie, M. & McFetridge, B. 2005. Nurse education – the role of the nurse teacher. *Journal of clinical nursing* 2006. Vol. 15, 639-644.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Holopainen, A. 2007. Changes in Meaning of Teacherhood Among Finnish Nurse Teachers. Doctoral dissertation. Kuopio: University of Kuopio. Department of Nursing science.
- Hunink, G. ; Jansen, M. ; Jochemsen, H. & van Leeuwe, R. 2009. Moral issues in mentoring sessions. *Nursing ethics* 2009. Vol. 16(4), 487-498.
- INEC. Increasing Ethical Competence in Midwifery Education and Practice 2013. Lifelong learning programme. Detailed description of the project; 7, 12.
- Janhonen, S.; Nikkonen, M. 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WSOY.
- Kajander, S. 2007. Sairaanhoitajaopiskelijoiden arvioita ohjatun harjoittelun laadusta ja QPL-mittarin arviointia. Pro Gradu-tutkielma. Hoitotiede. Kuopio: Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Katajisto, J. ; Kuokkanen, L. & Leino-Kilpi H. 2010. Sairaanhoitajien kokemat eettiset ongelmat hoitotyössä. *Hoitotiede* 2010. Vol. 22(1), 26-35.
- Kettunen, T.; Laitinen-Väänänen, S.; Mäkelä, J. & Vänskä, K. 2011. Onnistuuko ohjaus? Helsinki: Edita.
- Kivimäki, S. 2012. Eettinen osaaminen hoitotyössä. Seinäjoen ammattikorkeakoulu.
- Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2012. Etiikka hoitotyössä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Leino-Kilpi, H. ; Numminen, O. & van der Arden, A. 2009. Nurse educators' and nursing students' perspectives on teaching codes of ethics. *Nursing Ethics* 2009. Vol 16(1), 69-82.
- Matala, M. 1999. ”Onko oikein...” Moraalisten ongelmien kokeminen hoitotyössä. Pro Gradu – tutkielma. Hoitotiede. Turku: Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos.
- Numminen, O. 2010. Nursing ethics education in Finland from the perspective of codes of ethics. Pro Gradu – tutkielma. Hoitotiede. Turku: Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos.
- Price, B. 2006. Discussing ethics in practice. *Nursing standard* 2006. Vol. 20(35), 45-46.

Repo, A. 2009. Etiikan teoriaa. Teoksessa Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. Etiikka hoitotyössä. 5., uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Rinnekallo, H. 2002. Holhousta vai heitteillejättöä? –Ohjauksen kulttureista ammattikorkeakoulussa. Teoksessa: Helander, J. & Seinä, S. (toim.) Citius. Altius. Fortius. Näkökulmia opintojen ohjaukseen ammattikorkeakoulussa. Hämeenlinna: Saarijärven Offset Oy.

Romppanen, T. 2008. Tehohoidon eettisyys sairaanhoitajien kokemana. Pro Gradu –tutkielma. Hoitotiede. Turun yliopisto, Hoitotieteen laitos. Turku.

Ruusuvuori, J. ym. 2005. Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Suomen kätilöliitto ry 2004. Tiedolla, taidolla ja tunteella - kätilötyön eettiset ohjeet. Viitattu 14.5.2013 www.suomenkatiloliitto.fi > Kätilön työ > Tiedolla, taidolla ja tunteella – kätilötyön eettiset ohjeet.

TENK. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 10.10.2013 www.tenk.fi > Ohjeet ja julkaisut > Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.

Tirri, K. 2002. Opetustyön keskeiset eettiset ongelmakohdat. Teoksessa: Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. Etiikka koulun arjessa. Keuruu: Otava, 32.

Tuomi, J & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turun ammattikorkeakoulu 2010. Opetussuunnitelmat. Hoitotyön koulutusohjelma.

Uusikylä, K. 2002. Rohkeus ja välittäminen –opettajan moraalin peruspilarit. Teoksessa: Opetusalan Ammattijärjestö OAJ. Etiikka koulun arjessa. Keuruu: Otava, 12-15.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352.

Saatekirje

Hyvä Hoitotyön opettaja,

Olemme Turun Ammattikorkeakoulun kättilöopiskelijoita. Teemme opinnäytetyötä opettajien opiskelijaohjausvalmiuksista eettisen osaamisen tukemisessa. Eettiset ongelmat ovat kasvava osa hoitotyötä ja ne ovatkin muuttuneet aiempaa moniulotteisemmiksi. Opinnäytetyössämme selvitämme opettajien kokemuksia siitä millaiset valmiudet heillä on tukea ja ohjata opiskelijoita eettisissä ongelmatilanteissa ja eettisen osaamisen kehittämisessä. Työllemme olemme saaneet tutkimusluvan.

Opinnäytetyömme on osa kolmivuotista INEC-projektia. INEC (Increasing Ethical Competence in Midwifery Education and Practice) on kansainvälinen yhteistyöhanke, jota hallinnoi Turun Ammattikorkeakoulu. Yhteistyökumppaneina on sairaaloita ja oppilaitoksia Suomesta, Virosta ja Sveitsistä.

Tutkimusaineisto kerätään yksilohaastattelujen avulla syyskuun alun aikana. Haastattelun kesto on noin 30 minuuttia, ja se tullaan haastatteluun osallistuvien luvalla nauhoittamaan. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista, ja siihen osallistumisen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Haastattelut tullaan toteuttamaan Turun Ammattikorkeakoulun Ruiskadun toimipisteessä. Nauhoitteet ja niistä saatu kirjallinen materiaali tullaan analysoinnin jälkeen tuhoamaan asianmukaisella tavalla. Takaamme haastatteluun osallistuville ehdottoman anonymiteetin. Opinnäytetyömme valmistuu joulukuussa 2013, jolloin se on luettavissa sähköisessä muodossa ammattikorkeakoulujen julkaisuarkisto Theseuksessa.

Toivomme Teidän osallistuvan tutkimukseen, jotta saisimme mahdollisimman kattavan aineiston kartoittaaksemme opettajien opiskelijaohjausvalmiuksia eettisen osaamisen tukemisessa. Tästä on Teillekin hyötyä, sillä kartoituksemme perusteella - INEC-projektin toisessa vaiheessa - kehitetään opettajille työkaluja opiskelijoiden eettisen osaamisen tukemiseen.

Ystävällisin terveisin,

Tiia Koskinen
tiia.koskinen@students.turkuamk.fi
puh. 0400 9** ***

Krista Suonpää
krista.suonpaa@students.turkuamk.fi
puh. 040 54** ***

Päivi Talja
paivi.talja@students.turkuamk.fi
puh. 050 38** ***

Ohjaava opettaja
Mari Berglund, TtM, kättilö
mari.berglund@turkuamk.fi
puh. 050 59** **

Suostumus tutkimukseen

Turun Ammattikorkeakoulu, hoitotyön koulutusohjelma, opinnäytetyö:

Hoitotyön opettajien kokemuksia eettisen osaamisen tukemisesta – opiskelijaohjausvalmiudet eettisissä ongelmatilanteissa.

Olen saanut tietoa tutkimuksesta ja oikeuksistani saatekirjeen muodossa. Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tutkimukseen ja annan luvan haastattelun nauhoitukseen.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Tiia Koskinen
tiia.koskinen@students.turkuamk.fi
puh. 0400 9** ***

Päivi Talja
paivi.talja@students.turkuamk.fi
puh. 050 38* ***

Krista Suonpää
kris-
ta.suonpaa@students.turkuamk.fi
puh. 040 54** ***

Ohjaava opettaja
Mari Berglund, TtM, kätilö
mari.berglund@turkuamk.fi
puh. 050 59** ***

HAASTATTELURUNKO

Opiskelijaohjausvalmiudet

1. Koetko että suorittamasi opettajaopinnot tarjoavat sinulle riittävät ohjaus-
taidot opiskelijan eettisen osaamisen tukemiseen?
2. Oletko saanut lisäkoulutusta etiikkaan tai opiskelijaohjaukseen liittyen?
 - Jos olet, niin millaista?
3. Koetko tarvitsevasi vielä lisäkoulutusta?
 - Minkälaista koulutusta koet tarvitsevasi? / Miksi et koe lisäkoulutusta tarpeelliseksi?
4. Miten hoitotyön koulutusohjelmaa tulisi kehittää jotta pystyttäisiin takamaan opiskelijoiden riittävä eettisen osaamisen taso?

Eettiset ongelmat

5. Miten eettiset ongelmatilanteet tulevat tietoon?
6. Minkälaisiin eettisiin ongelmiin opiskelijat ovat kaivanneet sinulta tukea?
 - Mitkä ovat yleisimmät opiskelijoiden esille tuomat ongelmat?
7. Koetko että sinulla on mahdollisuus vaikuttaa ongelmatilanteiden ratkeamiseen, mikäli ongelma on ilmennyt esimerkiksi ohjatun harjoittelun aikana?
 - Jos et, mikset?

Opiskelijaohjauksen välineet

8. Millä eri tavoilla olet käsitellyt ongelmatilanteita opiskelijoiden kanssa?

9. Onko sinulla vielä muita keinoja joilla tilanteita voisi ratkaista?

10. Oletko ollut yhteydessä harjoitteluyksiköihin ongelmatilanteiden vuoksi?
 - Jos olet, miten yhteydenpito on järjestetty? Keitä on ollut läsnä?

11. Koetko että opintojaksojen sisältöihin on sisällytetty riittävästi aikaa asioiden eettisten näkökulmien läpikäymiseen?

12. Millä eri keinoin tuet opiskelijoiden eettisen osaamisen kehitystä?

Esimerkki sisällönanalyysistä

Suora lainaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
<p>"Olen ollut yhteydessä joo." H3</p> <p>"...on ollut niin vähän aikaa ryhmä jota oon ohjannu, et mun ei oo juurikaan tarvinnu olla siis sillä tavalla käytännön yhteydessä..." H4</p> <p>"...olen ollut kyllä. -- Toisissa yksiköissä on käyty hyvinkin läpi, -- siellä osaston sisällä järjestetty se keskustelu, mut joissakin yksiköissä ei o käyty mitään keskustelua. Sitte me ollaan vaan jouduttu huomauttamaan sinne, että siinä pitäis opiskelijakin ottaa mukaan tähän eettisen tilanteen keskusteluun ..." H5</p> <p>"...ohjaaja soitti mulle -- sit siin yhteydes mä soitin sitten taas omat puhelut eteenpäin ja sitten soitin opiskelijalle ja saatiin asia ratkaistua. -- on kyl hyvä et se on opiskelijalla ja ohjaajalla on se numero mist opettajan saa kiinni." H3</p> <p>"Mut meillä tosiaan ei oo resursseja siinäkään tapauksessa. Ihan muutama kerta olen mennyt paikalle. Sit mä kysyn esimieheltäni luvan, että saanko mennä --" H5 -- tarvittaes menen paikalle -- tietysti ain sit et jonku täytyy mut pyytää..." H1</p> <p>"Niinko sitä täysin ei tiedetä mikä siellä (harjoitteluyksikössä) sit loppujenlopuks se tilanne on. Et puhelimessa niitä asioita on kyllä joskus ratkottu -- Mutta niin tota, se on aika vaikee puuttuu niihin siellä, kieltämättä. -- aika vaikee siihen on lähteä. Kun ei oo siellä paikanpäällä..." H2</p>	<p>Yhteydenpito harjoitteluyksiköihin tapahtuu puhelimitse</p> <p>Keskustelut vastaavan ohjaajan ja / tai osastonhoitajan kanssa</p> <p>Poikkeustilanteessa käynti yksikössä</p> <p>Eivät enää käy harjoitteluyksiköissä tapaamassa opiskelijoita</p>	<p>Ongelmien esiintulo</p> <p>Yhteyden pito harjoitteluyksiköihin</p> <p>Vaikuttamisen haasteet</p>	<p>Ongelmatilanteisiin vaikuttaminen</p>